

පාලි - සිංහල ශබ්දකෝෂය
PĀLI - SINHALESE DICTIONARY.

ශ්‍රී ලංකා විද්‍යාදය විශ්ව විද්‍යාලයේ සහකාර ප්‍රස්තකාලයාධිපති හා විද්‍යාදය පිරිවෙණේ ආචාර්ය
පණ්ඩිත

මධ්‍යනියවෙල සිරි සුමඞ්ගල ස්ථවිරපාදයන් වහන්සේ විසින්

සම්පාදිතයි.

බු: ව: 2508

ක්‍ර: ව: 1965

සියළු හිමිකම් සම්පාදකවරයා සතුයි.

භූමිකා

ක්‍රිස්තු පූවී 1000 දී පමණ පළමුවෙන්ම ඉතිහාසයෙහි දැක්වෙන භාරත වර්ෂය පටන් අත්ලාන්තික් මහ සයුර දක්වාද ස්කැන්ඩිනේවියා පටන් මධ්‍යධරණී මහ සයුර දක්වාද පිහිටි ප්‍රදේශයන්හි ප්‍රචලිත භාෂා සමූහය එක් මූල භාෂාවකින් හැඩ ගැස් වුනු බව පැහැදිලියි. මෙයට "ඉන්දු-යුරෝපීය භාෂා" යයි වාග්විද්‍යාඥයෝ නම් කළහ. මීට ප්‍රධාන හේතුව වූයේ ඒවායේ එකිනෙකට ඇති සාමාන්‍ය බව දැකයුතුයි. නිදර්ශන වශයෙන් දක්වතොත් සංස්කෘත-අස්තී, ග්‍රීක්-එස්තී, ලතින්-එස්තී, ඉංග්‍රීසි-ඉස්, සංස්කෘත-මාම්, ග්‍රීක්-එමේ, ලතින්-මේ, ඉංග්‍රීසි-මී යනාදිය පෙන්විය හැක.

ඉන්දු-යුරෝපීය පවුලේ වැදගත් පුරාණ ශාඛාවකට ඉන්දු-ආර්‍ය් භාෂායයි ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ. ආර්‍ය්‍යයෝ භාරත වර්ෂයට පැමිණි වකවානුව තවම විනිශ්චය වී නැත. එහෙත් ආර්‍ය්‍යයෝ ක්‍රම ක්‍රමයෙන් භාරත වර්ෂය මුලුල්ලේම පැතිරී ගියහ. ඉන්දු-ආර්‍ය්‍ය නමින් දැනට භාවිත වන ආර්‍ය්‍ය වර්ෂී හා මාසාදිය දැක්වෙන පැරණි තම ලිපි ලෙඛන "අශෝක ශිලාලිපි" යයි හැඳින්වෙයි. මේ අතර සාග් වෙද පද්‍යයෝ ආර්‍ය්‍යයන්ගේ පැරණිතම ලෙඛනයයි ද කියති. ලන්ඩන් විශ්වවිද්‍යාලයේ ටර්නර් විද්වතුන්ගේ මතය අනුව සාග්වෙද කාලය ක්‍රිස්තු පූවී 1200-1500 අතර යුගයකයයි ද නිගමනය වී ඇත.

සංස්කෘත භාෂාව:- මධ්‍ය දේශයට පැමිණි ආර්‍ය්‍යයෝ හොමපූජා, ධර්ම ශාස්ත්‍ර, මහා කව්‍ය, විරවරිත ආදිය ඇතුළත් වටිනා ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහයන් ඇති කළහ. මෙහි විසූ පුරාණ මත ධාරී බ්‍රාහ්මණ පඬිවරු මේ භාෂාව හොඳ හැටි දියුණු කළහ. ශාස්ත්‍රීය භාෂාවක් වශයෙන් මෙසේ ගොඩනැගුනු මේ භාෂාව පාණිනී විසින් ව්‍යාකරණ ආදිය සපයා සකස් කළ හෙයින් මෙය සංස්කෘත භාෂාව නමින් පළ විය. ප්‍රාකෘත භාෂාව:- සංස්කෘත හැර අනික් දේශීය භාෂාවන් ප්‍රාකෘත යන නමින් මෙකල හිඳින්වින. පාලි භාෂාව මෙතමින් ප්‍රසිද්ධ භාෂාවද ප්‍රාකෘත විශේෂයකි. එහෙත් මගධ රටට වැඩම කර එහිදී වතුරාය්‍යී සත්‍යයන් අවබෝධකර වදල තථාගත සම්මා සම්බුදු රජාණන්වහන්සේ උන්වහන්සේ ප්‍රත්‍යක්‍ෂකර වදල උසස් ධර්මය මේ පාලි භාෂාවෙන් දේශනා කිරීම ඇරඹූ පසු මීට උසස් තත්වයක් ලැබින.

පාලිභාෂාවේ මූල:- පාඨ ශබ්දයෙන් පාලි යයි බිඳී ආ බවක් තත්කඥයෝ පවසති. ඇතැමෙක් මෙහි මූල ප්‍රාකෘතයයිද කියති. ඉන්දියානුජාතික ආචාර්‍ය්‍යී ජහගිර්දර් මහතාගේ අදහස් අනුව ප්‍රාලෙය ශබ්දයෙන් පාලි යයි බිඳී ආ බවක්ද කියති.

මේ පාලි ශබ්දය පඩිකති පාඨ පල්ලී පලාස පලිපාඨලී යන ශබ්දයන්ගෙන් බිඳී ආයේයයි නොයෙක් දෙනා නොයෙක් අයුරින් පවසති. දැනට ව්‍යවහාර වන පරිදි පාලි යන්නෙහි මූලික අර්ථය ලෙස ගණන්ගත හැක්කේ ත්‍රිපිටක ධර්මය පිළිබඳ මූල ග්‍රන්ථයන්ටය. මේ නිසාම ඊට පෙලපොත් යයිද ව්‍යවහාර කිරීමට පුරුදු වූ බව සැලකිය යුතුය.

සම්බුද්ධ පරිනිව්‍යාණයෙන් දෙසිය සතිස්වන අවුරුද්දෙහි රජපැමිණි දේවානම් පියතිස්ස මහරජුන්ගේ රාජ්‍ය සමයෙන් පෙර පවා බුද්ධ ධර්මය පිළිබඳ ආලෝකය ලක්දිව පැතිර තුබුබව සත්‍ය වශයෙන් සිතිය හැකි වුවද බෞද්ධාලෝකය හරිහැටි පහළ වූයේ මිහිඳු මාහිමියන්ගේ ලඛිකාවතරණයෙන් පසුවය. අනුරාධපුරයෙහි ලක් බුදුසසුන් පිහිටුවා මහාරිව්දාදී රහතුන් වහන්සේලා ගේ ප්‍රධානත්වයෙන් විනය සංගායනාවක් ද පවත්වා ඇත.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ නාමාවලිය.

ග්‍රන්ථය	කතෘ - ශෛධක - සම්පාදක	මුද්‍රිත වර්ෂය
අභිගුණ්තර නිකාය. බෝරුග්ගමුවේ සිරි රෙවත නාහිමි සංස්කරණය		1924
අභිගුණ්තර නිකායට්ඨකථා 1, 2, රත්මලානේ සිරි ධම්මානන්ද නාහිමි		1920
අභිගුණ්තර ටීකාව මොරොන්තුඩුවේ සිරි ධම්මානන්ද නාහිමි		1935
අත්සාලිනී. කපුගම සොහිත හිමි		1916
අපදනට්ඨකථා (හේ. වි. මු) වැලිවිටියේ සිරි සොරත නාහිමි සහ වලගෙදර සොමාලොක නාහිමි		1945
අපදන පාළි 1. (හේ. වි. මු) වලගෙදර සොමාලොක නාහිමි		1960
අභිධම්ම කොෂය. මොරටුවේ සාසනරතන හිමි		1948
අභිධම්ම වන්දිකා 1, 2, 3, 4, 5, 6. මාතර ධම්මවංස හිමි	1930 -	1940
අභිධම්ම ප්‍රදීපිකා. මොරටුවේ මෙධානන්ද නාහිමි		1950
අභිධම්මාර්ථ සංග්‍රහ සාරය. තොටගමුවේ පඤ්ඤාමොලිතිස්ස නාහිමි		1936
අභිධම්මසු සංගහ. කුකුල්නාපේ සිරි දෙවරකිත හිමි		1937
අභිධම්මසු සඛිග්ඵකරණං. යොගියානේ නන්දරාමතිස්ස හිමි		1909
අභිධම්මසුවිභාවිනී ටීකා. වැලිතර පඤ්ඤානන්ද හිමි		1898
අභිධානප්පදීපිකා සන්නය. තොටගමුවේ පඤ්ඤාමොලි තිස්ස නාහිමි		1895
උදනට්ඨකථා. (හේ. වි. මු) බිහල්පොල දෙවරකිත නාහිමි		1920
උභය පාතිමොක්ඛ සන්නය. වැලිතර ධම්මකුසල හිමි		1927
ඉතිවුත්තකට්ඨ කථා. (හේ. වි. මු) මොරොන්තුඩුවේ ධම්මානන්ද නාහිමි		1937
කඛ්ඛාවිතරණී. (හේ. වි. මු) කරදන ජනරතන නාහිමි		1930
කඛ්ඛාවිතරණී පිටපත. කළුකොඳයාවේ පඤ්ඤාසේඛර නාහිමි		1926
කධීනවංසය. කිරිවත්තුඩුවේ පඤ්ඤාසාර නාහිමි		1950
කලහණි ප්‍රකරණ. ගින්නොට මෙධවිකර හිමි		1924
කුදුසික පුරාණ සන්නය. මොරගල්ලේ ඤාණොභාෂ තිස්ස හිමි		1954
කුදුසික විවරණය. වැලිගම ඤාණරතන හිමි		1954
බුද්දක පාඨට්ඨකථා. (හේ. වි. මු) වැලිපිටියේ දෙවානන්ද නාහිමි		1920
බුද්දකපාඨ - ධම්මපද පාලි. (හේ. වි. මු) හල්ගස්තොට දෙවානන්ද නාහිමි		1960
බුද්දසිකා ටීකා. ගාල්ලේ සුමනචෝති හිමි		1958
ගරු භණ්ඩවිනිච්ඡය. කළුකොඳයාවේ පඤ්ඤාසේඛර නාහිමි		1930
චතුර්භාණවාරට්ඨ කථා. (හේ. වි. මු) දෙරණුගොඩ ඤාණසෙන හිමි		1935
චතුර්භාණවාර පාලි. (හේ. වි. මු) පාතේගම-වල්පිට විමලසිරි නාහිමි		1959
වරියාපිටක පාලි. (හේ. වි. මු) විලේගොඩ ධම්මානන්ද හිමි		1960
වරියාපිටකට්ඨකථා. කුකුල්නාමේ සිරි දෙවරකිත හිමි		1936
වුලනිද්දෙසට්ඨකථා බෝරුග්ගමුවේ සිරි රෙවත නාහිමි		1927
ජාතකට්ඨකථා. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, විදුරුපොල පියතිස්ස මහ නාහිමි	1937 -	1955
ජාතක අටුවා ගැටපදය. ඩී. බී. ජයතිලක මහතා		1909

සූත්‍ර විනයාදිය පිටක ග්‍රන්ථ වශයෙන් බුද්ධ කාලයෙහි පැවැති බවත් පාලි අට්ඨකථා පසුව ඇතිවූ බවත් නිශ්චය කළ හැකිය. බුද්ධ භාෂිත යයි පිළිගන්න සතළොස් මූල පාලි ග්‍රන්ථයන්ගේ පරමාරී ධම් ස්වරූපාදිය විස්තර කළ ධම් විනිශ්චය මාර්ගය අට්ඨකථා නම් වේ. මිහිඳු මා හිමියෝ මේ අට්ඨකථාවන් ලක්දිවට ගෙනවුත් සිංහල භාෂාවෙන් ඒවා ලියා තැබූ බව ද ප්‍රකට යි. මහට්ඨකථා-මහාපච්චරිය=කුරුන්දී සිහලට්ඨකථා-ආගමට්ඨකථා-සංඛෙපට්ඨකථා - අක්කට්ඨකථා - සමන්තපාසාදිකා යනු ඒ සිංහල අටුවාවෝය. මෙයින් 1. මහාපච්චරිය, 2. කුරුන්දී 3. අක්ක 4. සඞ්ඛෙප යන අටුවා සතර ප්‍රධානතයෙහි පවතී.

මහාට්ඨකථා - මහ (මුල්) අටුවාව, සූත්‍ර-අභිධම්ම විනය යන ත්‍රිපිටකාථි කථාව මෙහි අඩංගු බව සිතිය හැකිය. මෙහි අඩංගු කරුණු ප්‍රථම සංගායනාවටද අඩංගු වී ඇති හෙයින් මීට මහාට්ඨ කථායයි ද ව්‍යවහාර වූ බව සැලකිය යුතුය. බුදුන්වහන්සේගේ කාලයේ පටන් මහාක්ෂිණාශ්‍රව පරම්පරාවෙන් ගෙන ආ මේ අට්ඨකථාව සිංහල භාෂාවට පරිවර්තනය කරණ ලදුව එයින් පස්මහ සඟි අටුවා ඇති වූයේ යයිද මතයකි.

කුරුන්දී අටුවාව- විනය මහ අටුවාව නම් වූ සමන්තපාසාදිකාව සිංහලට පරිවර්තනය කර ඊට කුරුන්දී අට්ඨකථා යයි නම් කළ බැව් ප්‍රසිද්ධය- කුරුන්දීවෙල්ලි මහ වෙහෙරෙහිදී කළ අටුවාව කුරුන්දී අටුවාව යයිද කියති.

මහපච්චරී අටුවාව- ලක්දිව වොරනාග රජු දවස මෙහි ඇතිවූ වණ්ඩාලතීය නම් මහා භය පැමිණි කල කල සිංහල රට වැසි හිඤ්ඤන් පරතෙරට යවනු සඳහා ශක්‍රයන් මැවූ පසුරක සිට මෙය කරණ ලද්දියද මතයකි.

අසුසාලිනී- ආදි සප්ත ප්‍රකරණ අටුවාවන්ගේ මූල ග්‍රන්ථය මෙය යයි ද පසුරක සැදි ආවාසයක සිට කළ මේ අටුවාව මේ නම ලැබුණු බවද සමහරුන්ගේ මතයකි.

අක්කට්ඨකථා- බුද්ධසොෂ හිමියෝ ලක්දිව වැඩමවන අතරතුර අන්ධක රටෙහිදී මේ අටුවාව සොයාගෙන ආ බවක්ද පැවසෙයි. සංඛෙපට්ඨ කථා- මෙය මිහිඳු හිමියෝ කාංචිපුරයෙහි වැඩ සිටි කාලයේදී උන්වහන්සේට එහිදී හමුවී එයත් රැගෙන ලක්දිවට ආ බවක් කියවේ.

අශොක අධිරාජ්‍යයාගෙන් පසුව මෞර්ය අධිරාජ්‍යය පිරිහෙන්නට විය. මේ කාලය වන විට ආන්ධ්‍ර රාජ බලය ගොඩාවරී හා කාෂ්ණා ගංගා අසල වැඩෙමින් පැවතින මෞර්ය අධිරාජ්‍යයාගේ වැටීමත් සමගම ආන්ධ්‍රරාජබලය පැතිරෙන්නට පටන් ගත්තේය. මේ නිසා ඩෙකාන්, අමරාවතී, ගැන්දුර්, හයිද්‍රාබාද්, හා නාසික් ආදී දිස්ත්‍රික්ක හා පළාත්ද ආන්ධ්‍ර රාජ බලයට යටත් විය. මෙසේ බලවත් වූ ආන්ධ්‍රරාජ්‍යය අවුරුදු 450ක් පමණ කාලයක් බලවත්ව පැවැත්තේය. මේ රාජ්‍ය කාලය තුළ මෙහි පැවැති බෞද්ධ නිකායයන් අක්ක නමින් ප්‍රසිද්ධ විය. කථාවක් අටුවාවෙහි දක්වෙන පරිදි- "අක්කා නාම පුබ්බසෙලියා අපර සෙලියා රාජගිරියා සිද්ධස්ථිකාති පච්චා උප්පන්න නිකායා" (කථාවක් අට්ඨකථා 166 පිට) කියා ඇත. අක්කයෝ නම් - පුබ්බසෙලි, අපරසෙලි, රාජ ගිරික සිද්ධස්ථික යන නිකායිකයන් බව ඉහත කියමනෙන් ඔප්පු වෙයි.

මිහිඳු මාහිමියන් ලක්දිවට වැඩමවා මහාපච්චරිය ආදී සියලුම සිංහල අටුවාවන්ගේ ආධාරයෙන් මෙහි බුද්ධශාසනය ඇති කරවූ තැන් සිට ක්‍රි: පූ: 259 - ක්‍රි: පූ: 412 දක්වා වූ අවුරුදු 700 කට සමීප කාලයක් මෙරට ජනතාව මහාට්ඨකථා ඇතුළු හෙලටුවාවන්ගෙන් ධම්ම - විනය අවබෝධකර ගත් බව සැබෑය. ක්‍රි: ව: 412 - 434 අතරතුර කාලයේදී මෙහි රජකම් කළ මහානාම රජු දවස ලක්දිවට වැඩම කළ බුද්ධසොෂ හිමියන් නිසා පාලි සාහිත්‍යයට මහත් සෙතක් සැලසින. බුද්ධසොෂ මාහිමියෝ අනුරාධපුරයට පැමිණ මහ වෙහෙර වැසි සඞ්ඝපාල හිමියන්ගෙන් පෙළ - අටුවා ඉගෙන ගෙන මහා සඞ්ඝයාගේ අනුදනුම ඇතිව සිංහල අටුවා පොත් කීපයක්ම පාලියට නැගූහ. ඒවා නම්:-

පාලි ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ

සුත්ත පිටක

	පෙළ	අටුවාව	කතෘ
1.	දීඝ නිකාය	සුමඞ්ගල විලාසිනී	බුද්ධසොඡ හිමි
2.	මජ්ඣිම නිකාය	පපඤ්චසුදනී	-එම-
3.	සංයුත්ත නිකාය	සාරස්ථපකාසිනී	-එම-
4.	අඞ්චුත්තර නිකාය	මනොරථ සුරඡ්ඤ	-එම-
5.	බුද්දක නිකාය		

පහත සඳහන් 15 ස් ග්‍රන්ථයන්ට අයත් වෙයි.

1.	බුද්දක පාඨ	පරමසුථොතිකා	බුද්ධසොඡ හිමි
2.	ධම්මපද	-එම-	-එම-
3.	උදන	පරමසුථිපනී	ධම්මපාල හිමි
4.	ඉතිචුත්තක	-එම-	-එම-
5.	සුත්තනිපාත	පරමසුථොතිකා	බුද්ධසොඡ හිමි
6.	විමාන වස්ථු	පරමසුථිපනී	ධම්මපාල හිමි
7.	පෙතවස්ථු	-එම-	-එම-
8.	ථෙරගාථා	-එම-	-එම-
9.	ථෙරිගාථා	-එම-	-එම-
10.	ජාතක	පරමසුථොතිකා	බුද්ධසොඡ හිමි
11.	චූල නිද්දෙස මහා නිද්දෙස	සද්ධම්මථොතිකා	උපසෙන හිමි
12.	අපදන (ථෙර - ථෙරී)	විසුද්ධජන විලාසිනී	මහානාම හිමි
13.	පටිසම්භිද	සද්ධම්මථපකාසිනී	ධම්මපාල හිමි
14.	බුද්ධවංස	මධුරස්ථපකාසිනී	බුද්ධදත්ත හිමි
15.	වරියා පිටක	පරමසුථිපනී	ධම්මපාල හිමි
	නෙත්තිප්පකරඡ්ඤ	නෙත්ති අට්ඨකථා	-එම-
	චතුභාඡ්චාර පාලි	චතුභාඡ්චාර අට්ඨකථා	ආනන්දචන්රතන හිමි

මුළු සූත්‍ර පිටකය 1. වොහාර දෙශනා 2. යථානුලොම සාසන 3. දිට්ඨි විනිවෙට්ඨන කථා යයි විශෙෂ කොටස් තුඡ්ඤකට බෙදෙයි.

විනය පිටකය

	පෙළ	අටුවාව	කතෘ	
උභය විභඞ්ග	{	1. පාරාජ්ඤ පාලි	බුද්ධසොඡ හිමි.	
බන්ධක		2. පාවිත්තිය පාලි		
		3. චුල්ලවග්ග පාලි		
පරිවාර		4. මහා වග්ග පාලි		
		5. පරිවාර පාලි		
	}	1. හික්ඛුපාති මොක්ඛ	කඞ්ඛාවිඡරඡ්ඤ	බුද්ධසොඡ හිමි.
		2. හික්ඛුඡ්ඤ පාතිමොක්ඛ	මාතිකට්ඨ කථා	

විනය පිටකය.- 1. ආඡ්ඤා දෙසනා, 2. යථාපරාධ සාසන, 3. සංවරාසංවර කථා යයි විශෙෂ කොටස් තුඡ්ඤකි.

මේවායේ කාලය වශයෙන් බලන විට ක්‍රි. ව. පස්වන ශතවෂීයට ඇතුළත් යයි නිගමනය කළ හැකිය.

මෙයින් II වූල නිද්දෙස හා මහා නිද්දෙසයන්ට උපසෙන හිමියන් විසින් සද්ධම්මජෝතිකා නම් අටුවාව රචනා කරණ ලද්දේ 6 වන ශතවතියේය. 12. අපදන (ථෙර - ථෙරී) යට විසුද්ධ ජන විලාසිනී නම් අටුවාව මහානාම හිමියන් විසින් කරණ ලද්දේ 7 වන ශත වතියේය. චතු භාණවාර පාලියට වතුභාණවාර අට්ටකථාව සම්පාදනය කරණ ලද්දේ 8 වන ශත වතියේය.

විනය - අභිධම්ම හා සූත්‍ර පිටකයේ බුද්දක නිකාය හැරුණු විට අනිත් පාඨ ග්‍රන්ථයන්ට අටුවා සපයා ඇත්තේ බුද්ධසොෂ හිමියන් විසිනි. බුද්දක නිකායේ උදන - විමාන වත්ත ථෙරගාථා - ථෙරී ගාථා - පටිසම්භිද - වරියා පිටකයන්ට හා තෙත්තිප්පකරණයට අටුවා රචනා කරණ ලද්දේ ධම්මපාල හිමියන් විසිනි. චූප් හා මහා නිද්දෙසයන්ට උපසෙන හිමියන් විසින් අටුවා සපයන ලදී. බුද්ධවංසයට අටුවාව සම්පාදනය කර ඇත්තේ බුද්ධදත්ත හිමියන් විසිනි.

අභිධම්ම පිටකය

පෙළ	අටුවාව	කතෘ
1. ධම්මසඛිගණිප්පකරණ 2. විභච්චිගණිප්පකරණ 3. කථා වත්තප්පකරණ 4. පුග්ගල පඤ්ඤාත්තිප්පකරණ 5. ධාතුකථාප්පකරණ 6. යමකප්පකරණ 7. පට්ඨානප්පකරණ	අත්සාලිනී සම්මොහ විනොදනී පරමත්ථපනී (පඤ්චප්පකරණට්ඨ කථා)	බුද්ධසොෂ හිමි බුද්ධසොෂ හිමි බුද්ධසොෂ හිමි
විසුද්ධිමග්ග		

අභිධම්ම පිටකය:- 1. පරමත්ථ දෙසනා, 2. යථා ධම්ම සාසන, 3. නාමරූප පරිච්ඡේද කථා යයි කොටස් තුනකට බෙදෙයි.

බුද්ධසොෂ හිමියන් විසින් කරණ ලද අටුවා රාශියට ආශ්‍රය කරගෙන ඇත්තේ මහාට්ඨකථා මහාපච්චරියට්ඨකථා, කුරුඤුට්ඨකථා, සඛිබෙපට්ඨකථා, අත්ඨකට්ඨකථා යන මේ හෙලටුවා පසය. එයින් මහාට්ඨ කථාව විශේෂ වශයෙන් උපකාර කරගෙන ඇති බව පෙනේ. බුද්ධසොෂ හිමියන්ගේ අටුවාවන්හි "අට්ඨකථාසු චුත්තං" කියා සඳහන් වූයේ මේ මහාට්ඨකථාව ගැණය.

මේ පාලි - සිංහල ශබ්දකොෂයේ ප්‍රථම භාගය පාලි සිංහල අකාරාදිය නමින් වම් 1934 (2474) දී මාගේ ආචාර්ය පාදෙන්තම ගංගොඩවිල සුභද්‍රාරාම පිරිවෙනාධිපති අතිගෞරවාභී බෝරුග්ගමුවේ ශ්‍රී රෙවතාභිධාන නායක මාහිමියන් වහන්සේ විසින් ප්‍රසිද්ධියට පත් කරණ ලදහ. ඊට තවත් ඇතුළත් වියයුතු වචන රාශියක් ද එකතු කර අනිත් සියළු කොටස් සම්පූර්ණ කොට එකම පොතක් වශයෙන් මේ වර ප්‍රසිද්ධියට පමුණුවනට ලැබීම අපගේ මහත් ප්‍රීතියට හේතුවකි. උන්වහන්සේ මට දුන් අවවාද - අනුශාසනා පරිදීම මුල් කාණ්ඩයට සරිලන අයුරු ඉතිරි කොටස සම්පූර්ණ කළ බැව් මෙහිලා සඳහන් කරණු කැමැත්තෙමි. උන්වහන්සේ මාව මේ කායඝීයෙහි දිරි ගැන්වීම නිසා මේ ශබ්දකොෂය මෙසේ මුද්‍රණද්වාරයෙන් බිහිවිය. අප ගරුතර නායක මාහිමියන් වහන්සේ විසින් ප්‍රථම භාගයට සපයන ලද සංඥාපනය හා උප ක්‍රමණිකාව ද උන්වහන්සේට ගෞරවයක් වශයෙන් මෙහිද එසේම පළකිරීමට අදහස් කෙළෙමි.

මෙවැනි භාරදූර ග්‍රන්ථකරණයකදී සිදුවිය හැකි ප්‍රමාද දෙෂ බොහෝ විය හැකියි. එවැනි යමක් හමුවුවහොත් ඒවාද, මේ සඳහා දියහැකි උපදෙශ ඇතොත් ඒ සියල්ලද ශාස්ත්‍රාන්තිකාමිත්වයෙන් හා කරුණා-මෙමත්‍රියෙනුත් අප වෙත දන්වන මෙන් පාඨක භවතුන්ගෙන් ඉල්ලමු. එවැනි සදූපදෙශයන් පොත් පිළිබඳ දෙවැනි සංස්කරණයකදී අපට මහත්සේ ප්‍රයෝජන විය හැකියි.

බොහෝ වෙහෙස මහන්සි දරා මේ ග්‍රහණය නිෂ්පාදනය කිරීමෙන් ලබාගන්නා ලද පුණ්‍ය ස්කන්ධය බුද්ධ ශාසනයට මහඟු සේවාවක් සිදුකළ අපවත් වී වදල මාගේ ආචාර්යෝග්‍යයේ සුභද්‍රාම පිරිවෙණාධිපති ධම්මිච්චි ශ්‍රී රෙවෙණිධාන නායක මාහිමියන් වහන්සේට හා විද්‍යාදය පිරිවෙණේ උපප්‍රධානාචාර්ය වූද වල්බෝලානේ වික්‍රමශීලා විද්‍යා පිරිවෙණේ ආදී කතෘ වූද මහොපාධ්‍යාය කුකුල්නාපේ ශ්‍රී දෙවරක්‍ෂිතාභිධාන මාහිමියන් වහන්සේටද පින් පඩුරු වශයෙන් පිළිගන්වමි. දැනට ජීවත්ව වැඩ සිටින මාගේ ආචාර්යවරයෙකු වූ ගරුතර දම්පිටියේ සරණනිස්ස මාහිමියන් වහන්සේට ද මේ පින් අත්පත්වේවා.

මා එංගලන්තයේ ලංඩන් නුවර සිටින විට මේ පොතේ ශුද්ධපත්‍රාදිය බැලීමෙන් මට උපකාර කළ විද්‍යා විශාරද පණ්ඩිත රද්දල්ලේ පඤ්ඤාලොක පණ්ඩිත අඹන්වැල්ලේ පඤ්ඤාගෙඛර, කහවෙ දෙවරක්‍ෂිත යන ස්ථවිරපාදයන් වහන්සේලා කෘතඥතා පූජිතව මෙහි සඳහන් කරමි. ඇන්. ඩී. වැරුරන් මහතාගෙන් ලැබුණු සහයෝගයද කෘතඥතාවයෙන් සිහිකරමි.

මේ ග්‍රහණය අලංකාර ලෙස මුද්‍රණය කර ප්‍රසිද්ධ කිරීමට උපකාර වූ කොළඹ ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගමයට ද මගේ අවංක ස්තූතිය මෙයින් පිරිනැමෙයි.

මීට, ශාස්ත්‍රෝන්තිකාමි,
මධිනියවෙල සුමඛිගල ස්ථවිර.

2508. 9. 25 වැනි දින.
1965

ලන්ඩන් බෞද්ධ විහාරයේදීය.
5, හෙල්න්පීල්ඩ් ගාර්ඩන්,
ලන්ඩන්.

ග්‍රන්ථය	කතීෟ-ගෞඨක-සම්පාදක	මුද්‍රිත වර්ෂය
ජාතික පාලි. 1, 2, (හේ. වි. මු)	විදුරුපොළ පියතිස්ස මහ නාහිමි	1955
ජාතික පාලි iii (හේ. වි. මු)	නුවරඑළියේ සෙනානායක හිමි	1960
ථෙරගාථවිද්‍යාව i, (හේ. වි. මු)	සුරියගොඩ සුමඞ්ගල හිමි, හා වැබොඩ සංසරතන හිමි	1925
ථෙරගාථවිද්‍යාව 2, (හේ. වි. මු)	ථෙරුකානේ අරියඤ්ණ හිමි	1935
ථෙරිගාථවිද්‍යාව (හේ. වි. මු)	බිහල්පොළ දෙවරකඞ්ත නාහිමි	1926
දීඝනිකායවිද්‍යාව 1. (හේ. වි. මු)	හෙය්නතුඩුවේ දෙවමිත්ත නාහිමි	1927
දීඝනිකායවිද්‍යාව 2. (හේ. වි. මු)	බෝරුග්ගමුවේ සිරි රෙවත නාහිමි	1936
දීඝනිකාය. වලගෙදර සොමාලොක තිස්ස නාහිමි		1942
ධම්මපදපාලිය මොරොන්තුඩුවේ ධම්මානන්ද නාහිමි		1937
ධම්මපදවිද්‍යාව i, ii, (හේ. වි. මු)	කහවේ රතනසාර නාහිමි	1926 - 1938
ධම්මසඞ්ගණිප්පකරණ (හේ. වි. මු)	හපුවලානේ ඤ්ණාලොක හිමි	1960
ධම්මසඞ්ගණිප්පකරණවිද්‍යාව (හේ. වි. මු)	යගිරල පඤ්ඤානන්ද නාහිමි	1948
නාමරූපසමාසය බටපොළේ ධම්මපාල හිමි		1908
නාමරූප පරිච්ඡේදය. කරපාගල ධම්මතිලක හිමි		1912
නෙත්තිප්පකරණය. කිරිඇල්ලේ ඤ්ණවිමල හිමි		1952
නෙත්තිප්පකරණවිද්‍යාව. (හේ. වි. මු)	විදුරුපොළ පියතිස්ස මහ නාහිමි	1928
පටිඨානප්පකරණ සන්නය. ථෙරුකානේ වන්දනවිමල		1953
පඤ්චප්පකරණවිද්‍යාව 1, 2, (හේ. වි. මු)	ථෙරුකානේ අරියඤ්ණ	1937-1943
පටිඨානප්පකරණය 1. කිරිඇල්ලේ ඤ්ණවිමල හිමි		1954
පටිසම්භිද්ධවග්ගවට්ඨකාව (හේ. වි. මු)	ඇම් ශ්‍රී ජනරතන නාහිමි	
ඇම්, ශ්‍රී අනොමදස්සි නාහිමි හා වැලිවිටියේ සෝරත නාහිමි		1948
පරිවාරපාලි. (හේ. වි. මු)	චේරගොඩ අමරමෝලි නාහිමි	1962
පරිවාර ගණධීපදය. බැන්ඩියමුල්ලේ ධම්මරතන හිමි		1914
පාවිත්තය පාලි. බෙන්තර සද්ධාතිස්ස හිමි හා කාලවිල ඉන්දරතන හිමි		1926
පාතිමොක්ඛ ගණධී. ඞ්ත ගුණරතන හිමි		1890
පාරාජික පාලි. (හේ. වි. මු)	පලන්තරුවේ විමලධම්ම නාහිමි	1950
පාලිමුත්තක විනය විනිච්ඡය. පානදුරේ ඤ්ණවිමල තිස්ස නාහිමි		1908
පාලිමුත්තක විනය විනිච්ඡය සන්නය. කරගම්පිටියේ ජොතිරතන නාහිමි		1918
පාලිමුත්තක විනය විනිච්ඡය සඞ්ගහ විකා, කහදමෝදර පඤ්ඤාසාර නාහිමි		1908
පාලිබොධිවංස ගැටපදහ. රත්මලානේ ධම්මාරාම නාහිමි		1910
පෙනවක්ඛු අවිද්‍යාව. ශ්‍රී ධම්මාරාමතිස්ස නාහිමි සහ මාපලගම ජන්දජොති හිමි		
ප්‍රාතිමොක්ඛ වඤ්ඤාව. පණම්ගල ජනරතන නාහිමි		1948
ප්‍රාතිමොක්ඛ පුරාණ සන්නය. කොලොන්නාවේ සුගුණසාර නාහිමි		1927
බුද්ධවංසවිද්‍යාව (හේ. වි. මු)	යගිරල පඤ්ඤානන්ද නාහිමි	1938
භික්ඛුසීලය. උඩුගම්පොළ සුවඤ්ඤානන්ද හිමි		1893
මජ්ඣිමනිකාය. කිරිඇල්ලේ ඤ්ණවිමල හිමි		1940
මජ්ඣිම නිකායවිද්‍යාව 1, 2, (හේ. වි. මු)	රත්මලානේ ධම්මානන්ද නාහිමි	1935-1945
මජ්ඣිම නිකායවිද්‍යාව 3, 4, (හේ. වි. මු)	කිරිවත්තුඩුවේ පඤ්ඤාසාර නාහිමි	1948-1950

ග්‍රන්ථය	කතී෦-ගොඩක-සම්පාදක	මුද්‍රිත වර්ෂය
මහානිද්දෙසට්ඨකථා (හේ. වි. මු)	බෝරුග්ගමුවේ රෙවත නාහිමි	1936
මහාවග්ග පාලි 1. (හේ. වි. මු)	දෙහිගස්පේ පඤ්ඤසාර නාහිමි	1960-1963
මුලුසික සන්නය. මුල්ලපිටියේ ධම්මකිත්ති හිමි		1912
වත්තකඛ්ඤකය. බලපිටියේ උපරතන හිමි		1905
විනය කොෂය. මොරටුවේ සාසනරතන හිමි		1955
විනයසුමඤ්ජුසා. යූ. පීත එකනායක මහතා		1912
විනය විනිවිඡය. පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත නාහිමි		1952
විනය විනිවිඡය සන්නය. තලල්ලේ ධම්මරක්ඛිත නාහිමි		1937
විභච්චට්ඨකථා. (හේ. වි. මු) යගිරල පඤ්ඤනන්ද නාහිමි		1938
විභච්චග්ගපකරණය. මාම්පේ සොහිත හිමි හා වැලිවිටියේ රතනජොති හිමි		1913
විමානවක්ඛු අට්ඨකථා (හේ. වි. මු) මඩුගල්ලේ සිද්ධසු නාහිමි හා මොරොන්තුඩුවේ ධම්මානන්ද නාහිමි		1930
විමනි විනොදනී ටීකා. බේරතුඩුවේ ධම්මාධාර හිමි		1935
විසුද්ධිමග්ගට්ඨ කථා (හේ. වි. මු) පමුණුවේ බුද්ධදත්ත		1939
විසුද්ධිමග්ග ටීකා. මොරොන්තුඩුවේ ධම්මානන්ද නාහිමි		1935
විසුද්ධිමග්ගී සන්නය බෙන්තර සද්ධානිස්ස හිමි		1949
ශ්‍රී සුමච්චගල ගබ්දකොෂය. වැලිවිටියේ සොරත නාහිමි		1958
සද්ධම්මසාගරය. අම්බලන්ගොඩ ධම්මකුසල හිමි		1954
සමන්තපාසාදිකා විනයට්ඨ කථා 1, (හේ. වි. මු) බද්දේගම පියරතන නාහිමි හා වැලිවිටියේ සොරත නාහිමි		1929
සමන්තපාසාදිකා විනයට්ඨකථා 2, 3, 4, (හේ. වි. මු) වැලිවිටියේ සොරත නාහිමි		1928-1935
සම්මොහ විනොදනී. (හේ. වි. මු) යගිරල පඤ්ඤනන්ද නාහිමි		1932
සංයුක්ත නිකාය. කිරිඇල්ලේ ඤාණවිමල හිමි		1953
සංයුක්ත නිකායට්ඨකථා 1, 2, 3, (හේ. වි. මු) විදුරුපොල පියතිස්ස මහ නාහිමි		1938-1948
සාරසුද්දිපනී. බිහල්පොල දෙවරකඛිත නාහිමි		1915
සාරාථ්තපදීපනී විනය අටුවා ගැටපදය. වේරගොඩ අමරමෝලි නාහිමි		1946
සිකාපදවළඤ්ජනී. වැකඩ පඤ්ඤනන්ද හිමි		1901
සුජනප්පමොදනී. වටද්දර මෙධානන්ද හිමි		1929
සුක්ඛනිපාතට්ඨ කථා (හේ. වි. මු) සුරියගොඩ සුමච්චගල හිමි හා මාපලගම ඡන්දජොති හිමි		1918
සුක්ඛසච්චගට්ඨකථා (හේ. වි. මු) බද්දේගම පියරතන නාහිමි		1930

1. A Dictionary of Buddhist proper names by Prof. C. Akanuma. Nagoya, Japan.
2. Bodes Pali Literature of burma.
3. Dictionary of Pali Proper Names by Dr. G.P. Malalasekara vol. i, ii.
4. Pali Literature of Ceylon, by Dr. G.P. Malalasekara.
5. Pali - English Dictionary ed by T.W. Rhys Davids and William Stede.
6. Pali - English Dictionary ed by Clildrs.

සිංඥාපනය.

පාලිභාෂාව වනාහි ආදියෙහි පටන් ලෝකයෙහි සියලුම පඬිවරුන් විසින් අත්‍යන්තසමාදාන භාෂාවකි. ලෝකයෙහි විද්‍යමාන භාෂා අතුරෙහි පාලිභාෂාව මෙන් ලෝවැස්සන්ගේ උභයාර්ත්ථයට ම ඉවහල් වන තවත් භාෂාවක් නොමැතියි. එහෙයින් ම මේ භාෂාතොමේ දැන් මුළුලොව ම පැතිර පවත්නීය. ලෝකයෙහි සෑම රටකම මේ භාෂාව ඉගෙනීමෙහි අභිලාෂ ඇත්තවුන්ගේ සඛිඛ්‍යාව දිනෙන් දිනම වැඩෙන්නීය. මේ නිසාම නිමිල පාලිභාෂාව ලක්දිව පවත්නා බව ලක්වැස්සන්ගේ ගෞරවයට හේතුභූත කාරණයන් අතුරෙහි ප්‍රධාන කාරණයක් වී තිබේ. එහෙයින් ලක්වැසි බෞද්ධාබෞධ කවුරුන් විසිනුත් මේ භාෂාවට ගෞරව කටයුතුමය.

ලඛිකාවේ වනාහි මේ භාෂාවගේ ව්‍යාප්තිය මීට අවුරුදු දෙදහකටත් දුරාතීතයෙහි පටන්ය. එහෙත් මේ තාක් මේ අත්‍යන්තම භාෂාව පිළිබඳව ලක්දිව නිපදවූ සෑහෙන පාලි-සිංහල කොෂග්‍රන්ථයක් නොමැති බව ලක්දිවට මහත් පාඩුවක්ව පැවැත්තේය. බුද්ධාගම පවත්නා අතීත සෑම රටකම පාහේ ඒ ඒ රට වැස්සන් විසින් නිපදවා ගත් පාලි කොෂ ග්‍රන්ථයෝ වෙත්. ටිබෙට්ටෙහි අභිධම්මකොෂය, මහා ව්‍යුත්පත්තියයි ඉතා වැදගත් කොෂග්‍රන්ථ දෙකක් විද්‍යමාන බැව් ඇසීමු. බුරුම රටෙහි ද බුරුම ස්ථවිර කෙනෙකුන් විසින් නිපදවූ පාලි බුරුම අකාරාදියක් තිබේ. සියම් රටෙහි සියම් පාලි-අකාරාදියක් ඇති බව ඇසීමු. යුරෝපයෙහි ද පාලි-ඉංග්‍රීසි අකාරාදි දෙකක් නිපදවා තිබේ. මොවුනතුරෙන් පාලි-ඉංග්‍රීසි අකාරාදි දෙක හා බුරුම-පාලි අකාරාදියත් අපි මේ කෘතියට පිටුවහල් කර ගතිමු. මහා ව්‍යුත්පත්තිය හා අභිධම්මකොෂයත් ලබාගන්නට ක්‍රියා කර ගෙන යන්නෙමු. ලද හොත් ඒ ග්‍රන්ථයන් ද ඇසුරු කොට මේ ග්‍රන්ථය පිළිබඳ උපග්‍රන්ථයක් සම්පාදනය කරන්නට බලාපොරොත්තු වන්නෙමු.

ලෝකයේ ව්‍යාප්ත සෑම භාෂාවකට ම අභිනව ක්‍රමයේ ශබ්දකොෂ සම්පාදනය කරණ මේ කාලයේ පාලිභාෂාවට මෙබඳු කොෂග්‍රන්ථයක් ලක්වැස්සෙකු විසින් නොම නිපදවනු ලැබී නම් එය ලක්දිවට මහත් මදිකමකි. එබැවින් ලක්දිව පාලි උගතුන් විසින් මීට බොහෝ කලකට පෙර සිදුකටයුතුව තුබූ උදර මෙහෙයක් මේ මගින් ඉටුකරන්නට අපට අවකාශ ලැබීම බලවත් ප්‍රීතියට කරුණකි. සිංහල භාෂාවට පැවති බලවත් පාඩුවක් අපේ ශබ්දර්ත්ථරතනාකර නම් සිංහල මහා අකාරාදියෙන් බොහෝ දුර පිරිමැසීමු. එසේම ලංකාවේ පාලි හදාරන්නවුන්ට පැවති බලවත් පාඩුවක් මේ ග්‍රන්ථයෙන් බොහෝ දුර පිරිමැසේ යයි කල්පනා කරමු.

පාලිභාෂාව වැනි අතිවිශාල වූ ද ඉතා සියුම් ධම් පැවසෙන්නා වූ ද භාෂාවකට මෙබඳු කොෂග්‍රන්ථයක් නිපදවීමේදී කෙබඳු නම් ප්‍රයාසයක් දැරිය යුතු ද, කොතරම් නම් සාවධාන වියයුතු ද යනු මේ විධියේ කෘත්‍යයෙකිනි යෙදුනවුන්ට ම මුත් අත්‍යයන්ට අවබෝධ වේයයි නොසිතමු. ලෝකයෙහි ව්‍යාප්ත භාෂා අතුරෙන් කොෂග්‍රන්ථ අඩු භාෂාව පාලිභාෂාවයයි කිය යුතුය. මේ තාක්ම පාලිභාෂාව පිළිබඳව අපරට පැවැති සම්භාව්‍ය එකම කොෂග්‍රන්ථය නම් පාලි නිසංඝ්ඛුචයි. එය ග්‍රහණ-ධාරණ සෞකය්‍යය සැලකීමෙන් දෝ කොෂග්‍රන්ථ නිපදවීමේ පෙර පැවති සිරිතට අනුව ගාථාබන්ධනයෙන් සම්පාදිත වූවකි. එහි ඇතුළත්ව තිබෙන වචන සඛිඛ්‍යාව ද ස්වල්පයි. එහෙත් එය සංස්කෘත භාෂාවට අමරකොෂය මෙන් පාලි භාෂාවට මහොපකාරීය. මේ හැර අත්තරගම රාජගුරු බණ්ඩාර මහතා විසින් සම්පාදිත යයි සලකනු ලබන පුස්තකොළ පත්ඉරු 30 කින් පමණ යුත් ඉතා කුඩා පාලි අකාරාදියක් ද මහනුවර මල්වතු විහාරයේ සඛිඛ්‍යාරාජාරාමාධිපති වැලිවිට ශ්‍රී සරණඛිකර මහස්ථවිරපාදයන් වහන්සේගෙන් අපට ලැබුනේය. එහි වචන හත්අට සියයකට වඩා ඇතුළත් නොවේ. තේරුම් ද බොහෝ සදෙස්ය. එබැවින් මේ අකාරාදිය සම්පාදනය කිරීමේදී අපට ගුරුකමට ගන්නට හෝ පිළිසරණ කරගන්නට ප්‍රාචීන වූ හෝ කිසිවකුත් නොවීය. පෙල-අටුවා-ටීකා-අනුටීකා ආදිය හා පාලිභාෂාවෙන් ලියන ලද වෙනත් ග්‍රන්ථයන් ද පරීක්ෂාවෙන් බලමින් වචන සපයන්නට හා අර්ත්ථ දක්වන්නටත් සිදු විය. එය අතිශයින් ම පරිශ්‍රම එලවන්නකි. බොහෝ කලක් දිවා-රැ දෙකිනි මෙසේ බලවත් පරිශ්‍රමයක්

උසුලමින් මේ ග්‍රන්ථය සම්පාදනය කෙළෙමු. ලඛිකාවේ පාලිභාෂාව පටන්-පාඨනාදිය කරනුවන්ට මෙයින් මදවූත් පලක් වී නම් එයම අපගේ පරිශ්‍රමසාඵලය කොට සලකමු.

පෙරදිග භාෂා පිළිබඳ අකාරාදිකොෂග්‍රන්ථයන්හි ආධ්‍යාත ක්‍රියාරූප පෙන්වීමේ සිරිතක් නැත. එහෙත් ආධුනිකයන්ට ක්‍රියාරූප හැඳින් ගැනීමේ හා ඔවුන් සිදුවන අයුරු දැන ගැනීමේත් සෞකය්‍යය ඇති කරනු සඳහා අපි මෙහි ක්‍රියාවන්ගේ වර්ණනා රූපය හා සිටි කිරීමට දුෂ්කරයයි පෙනෙන වෙනත් ක්‍රියාරූප ද ඔවුන්ගේ නිෂ්පත්තීන් ද යෙදීමු. රයිස් ඩේවිඩ්ස් මහතා උන්නැහේගේ පාලි ඉංග්‍රීසි අකාරාදියේ ඇතැම් ක්‍රියාරූප පෙන්වා තත්නිෂ්පත්තිය පෙන්වීමේදී සංස්කෘත ධාතු පෙන්වා තිබේ. පාලි ක්‍රියාරූප ඇඳින්වීමේදී සංස්කෘත ධාතු පෙන්වීම රයිස් ඩේවිඩ්ස් මහතා ස්වකීය අකාරාදියේ කර තිබෙන වරදකි. එසේ කිරීමට හෙතු ද උන්නැහේ පෙන්වා තිබේ. නමුත් ඒ හෙතු මෙබඳු වරදක් කිරීමට තරම් යයි අපි නොසිතමු. මේ හැර උන්නැහේගේ ඒ අකාරාදියේ තවත් බලවත් වරදක් දක්නා ලැබේ. එනම්:- මහායාන බෞද්ධ සංස්කෘත වචන පාලි වචන මෙන් සලකා එහි යෙදීමයි. බෙධ ධර්මය ධර්මය පැවසෙන පමණකින් පාලි අකාරාදියක සංස්කෘත වචන යෙදීම යුතු නොවේ.

මේ දුෂ්කරකාය්‍යයේදී විද්‍යාදය පිරිවෙණේ සම්භාවනාහී ආවාය්‍යී වරයක් කිහිප දෙනෙකුත් වහන්සේගෙන් විශිෂ්ටොපකාර ලදිමු. විශෙෂයෙන් අපෙන් ඇතිවූ ලොකු කුඩා දෙෂයන් ශුඛ කරදීමෙන් හා මුදුණයේදී ශෝධ්‍යපත්‍ර බලා දීමෙනුත් විද්‍යාදය පිරිවෙණේ උපප්‍රධානාවාය්‍යී බද්දේගම පියරතන ස්ථවිරපාදයන්ගෙන් හා උපවාය්‍යී කඵකොදයාවේ පඤ්ඤසෙඛර, පණ්ඩිත වැලිවිටියේ සොරත යන ස්ථවිර වරුන්ගෙනුත් මගේ සුවච ශිෂ්‍ය ආභිධර්මික වාගීශ්වරාවාය්‍යී කුකුල්නාපේ දෙවරක්ෂිත තැනගෙනුත් බලවත් උප්ඵමිභයක් ලැබුනු බව කෘතඥතා පුරුසරව සඳහන් කරමින. එසේම විද්‍යාදය පිරිවෙණාධිපති පණ්ඩිත ශිරොමණි කහවේ ශ්‍රී සුමඛගල රතනසාරාභිධාන ප්‍රධාන නායක ස්ථවිරපාදයන් වහන්සේ විසින් අවසාන ශෝධ්‍යපත්‍ර බලා දීමෙන් ඉතා මහත් අනුග්‍රහයක් කරණ ලද බව ද ගෞරවයෙන් සඳහන් කරමින. අපේ ශිෂ්‍ය නමක් වන මොහොත්තව මෙධඛකර තැනගෙනුත් මීට බොහෝ උපකාර ලැබුනු බව සන්තොෂයෙන් සඳහන් කරමින.

මෙබඳු ග්‍රන්ථ සම්පූර්ණකොට ම ප්‍රසිද්ධ කිරීම උචිත නමුත් එසේ කරන්නට ඉතා දීඝි කාලයක් ගතවන හෙයින්, කොටස් වසයෙන් ප්‍රසිද්ධ කිරීම පහසු හෙයින්, එසේ කරණ ලෙස අපේ හිතවතුන් ඉල්ලූ හෙයින් මේ වර මෙසේ වචන 3600 කින් මේ කාණ්ඩය ප්‍රසිද්ධ කරන්නට කල්පනා කෙළෙමු.

මෙහි අප අතින් සිදුවූ ප්‍රමාද දෙෂයන් බොහෝ විද්‍යමාන විය හැකියි. එබඳු තැන් දුටහොත් ඒවාත්, මේ කෘතිය පිණිස උපදෙශ වශයෙන් කියයුතු යමක් ඇතහොත් ඒ සියල්ලත්, ශාස්ත්‍රසම්බන්ධකරණාභිලාෂයෙන් හා කරුණාවෙනුත් අපවෙත දන්වන ලෙද සුධීන් අයදුම්හ.

ශාසන සම්බන්ධයක් වශයෙන් මේ ග්‍රන්ථය කිරීමෙන් අප විසින් අත්පත් කරගත් කුශලස්කන්ධය අපගේ ආවාය්‍යී ත්‍රිපිටක වාගීශ්වරාවාය්‍යී හික්කඩුවේ ශ්‍රී සුමඛගලාභිධාන කුඩුවේ ශ්‍රී දෙවමිත්‍රාභිධාන ප්‍රධාන නායක මාහිමියන් වහන්සේ වෙතත් හාපිටිගම් කෝරළේ ගස්පේ පුරාණ විහාරාධිපතිව වැඩ විසූ වැකුඹුරේ ශ්‍රී සිධාන්ථී ස්ථවිරපාදයන් වහන්සේ වෙතත් පුණ්‍යප්‍රාභෘත වශයෙන් පිරිණමමින.

මීට,
බෝරුගමුවේ රෙවන ස්ථවිර.

ශ්‍රී බුධ වර්ෂී දෙදහස් සාරසිය සිවු සැත්තැවට පැමිණි දුරතු මස පුරුදුලොස්වක් නම් තිථිය ලත් ගුරුදින ගංගොඩවිල සුභදුරාම රජමහ පිරිවෙණේදිය.

1. ජනවාරි, 1931.

උපක්‍රමණිකා.

පාලි භාෂාව.

සකලලොකහිතවිධානාවූ අපගේ ලොකස්වාමී තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ස්වයම්භූඥනයෙන් අවබෝධකරගත් නව ලොවුතුරු දහම් මෙරමාහට අවබෝධ කරවනු පිණිස දෙශනා කර වදල භාෂා තොමෝ 'පාලි' නම් වන්නීය.

පාලි යයි නම් කිරීමේ හේතුව.

කුමක් හෙයින් ඔ තොමෝ 'පාලි' යයි නම් කරණ ලද්දී ද? යනු මේ භාෂාව පිළිබඳ විමර්ශයක් කරන්නවුන්ගේ සිත් තුළ පළමුකොට පහළවන ප්‍රශ්නයයි. 'පාලි' යන්නෙහි මුඛ්‍යාත්ථය නම් ත්‍රිපිටක ධම්මය පිළිබඳ මූලග්‍රන්ථය යනුයි. සංස්කෘත සාහිත්‍යයෙහි යම්කිසි මූලග්‍රන්ථයක් හෝ තදෙකදෙශයක් සඳහන් කටුටි තන්හි "තථා ච සුත්‍රපච්ඡක්ති:" "මමන්තු ඉති ආස්තාරපච්ඡක්ති:" යනාදීන් 'පච්ඡක්ති' ශබ්දය ව්‍යවහාර කිරීම තද්විබුධයන්ගේ සිරිතක් ලෙස අද දක්වාත් පැවත එයි. ඒ අනුව බෞද්ධ සාහිත්‍යයෙහි ද ත්‍රිපිටක මූලග්‍රන්ථයන් ඇදින්වීමේදී ඊට පුරාතනාවායචරයෝ 'පාලි' යයි ව්‍යවහාර කළහ.

උදහරණ.

"නෙව පාලියං න අට්ඨකථායං දිස්සති"¹ - (පෙලේ හෝ අටුවාවෙහි නොදක්නා ලැබෙයි.) "යො පන අකුමෙව සම්පාදෙති, න පාලිං"² - (යමෙක් අත්ථය (=අටුවා) පමණක් උගණියි ද, පෙල නොම උගණිද) "ඉති ආදිසු අයං පාලි"³ - (මේ ආදීන්හි මේ පෙලයි) "සෙසං යථා පාලිං එව නීයාති"⁴ - (සෙස්ස පෙලවූ පරිද්දෙන්ම වේ.) "පාලි මත්තම්ධානීතං නත්ථී අට්ඨකථා ඉධ"⁵ - (මෙහි පෙල පමණක් ගණන එන ලදී. අටුවා මෙහි නැත.) යනාදීන් අටුවාහි හා වෙනත් ග්‍රන්ථයන්හිත් එන බොහෝ උදහරණයන්ගෙන් ඒ බව ස්ප්‍ර්ථ වේ.

මේ 'පාලි' ශබ්දය 'පච්ඡක්ති' ශබ්දයෙන් බිඳී ආයේ යයි ඇතැම්හු කියති. ඇතැම්හු 'පාඨ' ශබ්දයෙන් බිඳී ආයේ යයි ද, ඇතැම්හු 'පල්ලි' ශබ්දයෙන් බිඳී ආයේ යයි ද, ඇතැම්හු 'පාටලි' ශබ්දයෙන් බිඳී ආයේ යයි ද කියති. දඹදිව බෝල්පුර්හි ශාන්තිනිකේතන විශ්වවිද්‍යාලයාධිපති විධුශෙඛර ශාස්ත්‍රී මහතා උන්නැහේගේ පාලිප්‍රකාශප්‍රවේශයෙහි 'පාලි' ශබ්දය සංස්කෘත 'පච්ඡක්ති' ශබ්දයෙන් බිඳී ආයේයයි කියා එහි ව්‍යුත්පන්නියද දක්වයි. ඒ මෙසේයි:- පච්ඡක්ති = පන්ති=පණ්ටි (ත=ට) = පංලි (ට = ල) = පල්ලි = පාලි, නැතහොත් පච්ඡක්ති (චිකාර ලොප) = පක්ති පට්ටි = පල්ලි = පාලි.

වෛයාකරණයන්ගේ ශබ්දසාධනශක්තිප්‍රභාවයෙන් 'පාලි' ශබ්දය මෙසේ මෙකී ශබ්දයන් ගෙන් බිඳගත හැකිවුවද එය යුක්ති යුක්ත නොවේ. කුමක් හෙයින්ද? යත්:-මේ භාෂාවට 'පාලි' නාමය ලැබෙන කාලයෙහි සංස්කෘත භාෂාවෙන් ශබ්ද බිඳගෙන මේ භාෂාවට ඇතුළත් කර ගැනීමේ සිරිතක් නොපැවති හෙයිනි.

පාලිනාමය ව්‍යවහාරප්‍රාචීන වූ කාලය

¹ සුමඛිගල විලාසිනී
² ධම්මපදට්ඨකථා.
³ විසුඨිමග්ග
⁴ කථාවස්සුඅට්ටකථා.
⁵ මහාවංස

පාලි භාෂාවට පාලි නාමය කොයි කාලයේ සිට ව්‍යවහාරප්‍රාප්ත වූයේද යනු නිශ්චය කිරීම දුෂ්කරය. ඉහත දැක්වූ උදහරණයෝ ක්‍රිස්තු වර්ෂ පස්වෙනි ශතවර්ෂයේ හෝ ඊට මැනදී ලියන ලද ඒවා වෙති. මේ ව්‍යවහාරය ක්‍රිස්තු වර්ෂයෙන් ප්‍රථම හෝ ඒකීය ශතවර්ෂයේදී පමණ ඇරඹුණේ යයි මීට අවුරුදු පණස් නවයකට පෙර ඉංග්‍රීසියෙන් පාලි අකාරාදියක් ලියූ විල්ඩර්ස් මහතා කියයි. සංස්කෘත භාෂාවෙන් ශබ්ද බිඳගෙන පාලි භාෂාවට ඇතුළත් කරගැනීමේ සිරිත ඇරඹී තිබෙන්නේ බුද්ධ වර්ෂයෙන් අටවැනි ශතවර්ෂයෙන් මෙපිටය. සධම්මොපායනය, දයාවංසය, මහාබොධිවංසය යනාදි ග්‍රන්ථයන්හි මෙසේ බිඳගත් ශබ්ද ඉතා ස්වල්පයක් දක්නා ලැබේ. ඉන් පෙර ලියනලද එකදු ග්‍රන්ථයක වත් එබඳු ශබ්ද දක්නා නොලැබේ. (මෙසේ බිඳගත් ශබ්දයන්ගේ සම්ග්‍රහයක් දක්නට පාලි උගත් යුරෝපීය පඬිවරයෝ බලාපොරොත්තු වෙත්. අපේ යම් පඬිවරයෙකු මේ ගැණ කල්පනා කළහොත් යෙහෙකි.)

මෙසේ හෙයින් 'පාලි' ශබ්දය සංස්කෘත 'පච්ඡති' ශබ්දයෙන් හෝ අනික් සංස්කෘත ශබ්දයකින් බිඳී ආයේය යනු හේතු රහිත කීමකි. මේ වැරදි හැඟීම නිසාම 'පාලි' ශබ්දයේ 'ල' කාරය 'ළ' කාරය කොට සලකන්නටද ඇතැම් පඬිවරයන්ට සිදුවිය. 'පාලි' ශබ්දයේ පෙර පටන් ව්‍යවහාර 'ල' කාරය 'ළ' කාරය කරනට එකදු යුක්තියක් වත් නොපෙනේ. සංස්කෘත 'පච්ඡති' ශබ්ද ව්‍යවහාරය අනුව 'පාලි' ශබ්ද ව්‍යවහාරයද පැමිණ තිබේයයි සැලකීමට කරුණු දුළු නොවේ. සංස්කෘත 'පච්ඡති' ශබ්දයෙන් වෛදික මූල ග්‍රන්ථයන් වාච්චන්තාක් මෙන් 'පාලි' ශබ්දයෙන්ද ත්‍රිපිටක පෙල ම වාච්චය. ඒ ත්‍රිපිටක පෙළේ භාෂාව පාලිභාෂා නම් වූවාය. ත්‍රිපිටකයට සම්බන්ධයක් නොමැති ග්‍රන්ථයන්ට පාලි නාමය ව්‍යවහාර ප්‍රාප්තව තිබෙන්නේ ඉතා මෑතක සිටය. පෙරදී ඔවුන්ට 'ග්‍රන්ථාන්තර'යයි ව්‍යවහාර කළහ. "එතෙ පාලිමුත්තකවසෙන චුත්තත්තා ග්‍රන්ථාන්තරාති වුවුවන්ති." (මොහු ත්‍රිපිටක පාලියෙන් මුක්ති හෙයින් ග්‍රන්ථාන්තරයයි කියනු ලැබෙත්.) යනාදී උදහරණයන් ගෙන් ඒ බව පෙනේ.

පාලිභාෂාවට ව්‍යවහාර අන්‍ය නාම තන්ති.

පාලි භාෂාවට ව්‍යවහාර තවත් නමක් නම් 'තන්ති' යනුයි. සංස්කෘත භාෂාවෙහි තන්ත්‍ර හෝ තන්ත්‍රි යනු මීට සමාන නාමයෝයි. 'තන්ත්‍ර' - 'තන්ත්‍රි' ශබ්දයන්ගෙන් වෙදයෙහි මූලග්‍රන්ථයේ අදුන්වනු ලැබෙත්. එලෙසින් පාලියෙහි 'තන්ති' ශබ්දයෙන්ද ත්‍රිපිටක බුද්ධවචනය අදුන් වනු ලැබේ. 'සුබ්‍රමඤ්ඤාගොචරං තන්තිං සඞ්ගායිත්වා⁷.' (සියුම් නුවණට ගොදුරුවන පෙල සඞ්ගායන, කොට) "තඤ්ච ධම්මොති තන්ති⁸" (එහි ධර්මය නම් පෙලෙයි) "තන්තියා මාතිකං ධර්මපෙසි" (පෙලට මාතෘකා තුබුසේක.) "තන්ති වසෙනෙව විභාවිතො⁹" (පෙලෙහි ආ අයුරින්ම වණිනා කරණ ලදී) "ධම්මදෙසනාති තන්තිධපතා¹⁰" (ධම්මදෙශනාව නම් පෙල දෙශනා කිරීමයි) යනාදී උදරහණයන්ගෙන් ඒ බව පෙනේ. මෙය ද සංස්කෘත තන්ත්‍ර 'තන්ත්‍රි' ශබ්දයන්ගෙන් බිඳගෙන ව්‍යවහාර කරණ ලද්දකැයි සිතීම යුතුනොවේ. ඒ ව්‍යවහාරයන් අනුව ව්‍යවහාර කරණ ලද්දකැයි සැලකිය යුතුවේ.

මාගධි.

මේ වනාහි පාලිභාෂාවට ව්‍යවහාර භෞගෝලික නාමයයි. මෙය 'තන්ති' 'පාලි' යන නාමයන්ට පැරණි වේ. මගධ දෙශයෙහි භාෂාව හෙයින් මීට 'මාගධි' යයි නම් කරණ ලද්දේය. "සො ච භගවා මාගධො භවත්තා, සා ච භාසා මාගධා, මාගධස්ස තථාගතස්සා'යං භාසා ති ච කඤ්චා සම්පච්චෙන්ති" (ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේද මගධයෙහි උපන් හෙයින් මාගධිය, ඒ භාෂාව තථාගතයන් වහන්සේගේ භාෂාව

⁶ සාසනවංස.
⁷ සුමඞ්ගලවිලාසිනී.
⁸ අනුසාලිසී.
⁹ කථාවස්ථු අවධි කථා
¹⁰ පපඤ්චසුදනී.

වී නුයි 'මාගධා' නම් වූවාය)යි ඇතැම්හු සලකති. යම් කිසි පුද්ගලකෙනෙකුගේ නමකින් භාෂාවකට නමක් ඇතිවීම සිදු නොවන්නකි. භාෂාවලට නම් ලැබෙන්නේ දෙශනාමයෙනි. දැනට ප්‍රචලිත භාෂාවන්ට නම් ලැබී තිබෙන ආකරය සලකා බලන විට මෙය පැහැදිලි වෙයි. එබැවින් මේ භාෂාතොමෝ මගධ දෙශයෙහි භාෂාව වූ හෙයින් 'මාගධී' නම් වූවායයි සැලකිය යුතු වේ.

මාගධී නිරුක්ති.

ඇතැම් විට මෙය "මාගධී නිරුක්ති" නාමයෙන් ද ව්‍යවහාර කර තිබෙන බැව් පෙනේ. "නිරුක්තියා මාගධිකාය වූධියා කරොමි දීපත්තරවාසීනං අපි"¹¹ යනාදී උද්‍යුතයන්ගෙන් ඒ බැව් පෙනේ. ප්‍රාකෘතවාසකරණයන්හි හා සංස්කෘත දෘශ්‍යකාව්‍යයන්හි ද මාගධී නාමයෙන් ප්‍රසිද්ධ ප්‍රාකෘත විශේෂයක් වෙයි. එහෙත් මේ පාලිභාෂාව ඒ ප්‍රාකෘතය නොවේ. මේ භාෂා දෙක එකිනෙකට බොහෝ සෙයින් වෙනස්ය. පාලිභාෂාවේ මුල් භාෂාව වූ මාගධිය 'බෞධ මාගධී' නාමයෙන්ද ඉතරය 'ප්‍රාකෘත මාගධී' නාමයෙන්ද හඳුන්වනු ලැබේ. මේ උභයමාගධීන්ගේ හෙදය මදක් තේරුම් ගැනීම සඳහා ඒ භාෂාවන්ගෙන් විරචිත පදවයයක් මෙහි දක්වමු:-

ප්‍රාකෘත මාගධී.

ලභභවභන මිල ශුලශිල - විඅලිද මඤ්ඤායදං හියුගෙ,
විලයිණෙ පක්ඛාලදු - මම ශයල මවය්‍ය යම්බාලං.

මෙය බෞධමාගධියෙහි මෙසේයි:-

රභස වසනස්ම සුර සිර-විගලිත මඤ්ඤ රාජ්ඣභිසියුගො
වීරජ්නො පක්ඛාලෙතු-මම සකලමවජ්ජ ජම්බාලං.

'අධිමාගධී' නාමයෙන් ව්‍යවහාර තවත් මාගධී විශේෂයක් වෙයි. එය බෞධමාගධිය හා සම්බන්ධය ඇත්තක් නොවේ. අධි මාගධී නාමයෙන් ඒ භාෂාවේ වචනයන්ගේ අඩක් පමණක් මාගධී බව අගවනු ලැබේ. ඒ අධිය නම් ප්‍රාකෘත මාගධියයි. අපරාධිය මහාරජ්ජිය යයි. සෞරසෙනී භාෂාවට බෙහෙවින් සමීප හෙයින් මීට අධිමාගධී' යයි කියනු ලැබෙයි යනු සමහරුන්ගේ මතයයි.¹² සංස්කෘත දෘශ්‍යකාව්‍යයන්හි ව්‍යවහාරවූයේ ප්‍රාකෘත මාගධිය හා අධි මාගධියයි. ඉහත දැක්වූ පද්‍යය අධිමාගධියෙහි මෙසේයි:-

ලභභ වභන මිල ශිල-විදලිද මඤ්ඤ ලාජ්දං හියුගෙ,
විලජ්ණෙ පක්ඛාලදු-මම ශයල මවජ්ජ ජම්බාලං.

මූලාභාසා

මූලාභාසා යනුද පාලිභාසාවට නමෙකි. බෞධමාගධී නාමයෙන් ඉහත සඳහන් කළ ප්‍රාකෘතය අප තථාගතයන් වහන්සේගේ භාෂාවයි. එවකට එරට වැස්සන් කථා කරණ ලද්දේ 'බෞධමාගධී' යයි නම් ලත් මේ ප්‍රකෘතයෙනි.

අශුඛ මාගධී.

¹¹ දෘශ්‍යාවංස
¹² "සෞරසෙනාහා අවිදුරත්තාදේ ඉයම් (මාගධී) අධිමාගධීති හරතා"

රට වැස්සන්ගේ කථාභාෂාව හෙයින් ඕ රීතානුකූල නොවූවාය, එහෙයින්ම අගුඬ වූවාය. තථාගතයන් වහන්සේ සමාස්සම්බෝධියට පැමිණි ඉක්බිති ඒ අගුඬ මාගධිය ගුඬකොට ඉන් ධම්දෙශනා කළසේක. ඒ බැව් “අනුජානාමි භික්ඛවෙ සකාය නිරුත්තියා බුද්ධ වචනං පරියා පුණිතුං¹³” (මහණෙනි! ස්වකීය භාෂාවෙන් බුදුවචනය ඉගෙන ගන්නට අනුදනිමි.) යන්නෙන් පැහැදිලි වේ. මෙහි ස්වකීය නිරුත්තිය නම් ගුඬමාගධියයි. මෙවක් පටන් පෙර පැවැති කථා භාෂාව ‘අගුඬමාගධි’ නාමයෙන්ද ධම්දෙශනාකර වදළ භාෂාව ‘ගුඬමාගධි’ නාමයෙන් ද ව්‍යවහාර ප්‍රාචීන වූවාය. මේ බෞද්ධමාගධි ප්‍රාකෘතය ආදිම ප්‍රාකෘතයයි හෙවත් සියලුම ප්‍රාකෘත විශේෂයන්ගේ ආදියයි. මෙය සියලුම භාෂාතත්ත්වයන් විසින් පිළිගත් කරුණකි. එබැවින් එය ස්ථුට කිරීමට කරුණු පෙන්වීම අනවශ්‍යයි. මේ හෙයින්ම ඒ බෞද්ධ මාගධි තොමෝ ‘මූලභාෂා’ යයි නම් කරණ ලද්දීය. කල් යත් යත් ගුඬමාගධි සඞ්ඛ්‍යාත පාලිභාෂාව බහුල ප්‍රචාරයට පැමිණි හෙයින් ඕ තොමෝ ම ‘මූලභාෂා’ නාමයෙන් හැඳින්වූහ. ආදි කල්පික මිනිසුන් ද බ්‍රහ්මයන් ද අන්ඛසක් නො ඇසුවීරු ලදරුවන් ද මේ මූලභාෂා සඞ්ඛ්‍යාත ආදිම ප්‍රාකෘතයෙන් කථා කරණ බැව් සම්මතය. මේ සම්මතයට විරුධවීමට භාෂාතත්ත්වවේදීන්ට අවකාශයක් නොමැතියි. අන්ඛසක් නො ඇසුවීරු ලදරුවෙකු යමක් කථාකරතොත් එය ප්‍රකෘතිහුගේ අනුභාවවිශේෂයෙන් සිදුවන්නකි.

ප්‍රාකෘත යන්නෙහි තේරුම ප්‍රාකෘතයේ මෙසේ දක්වන්න:-

1. “ප්‍රාකෘතා ස්වභාවෙන සිධම්ති ප්‍රකෘතම්.”
(=ප්‍රකෘතියෙන් හෙවත් ස්වභාවයෙන් සිධනුයි ප්‍රාකෘත නම්.)
2. “ප්‍රකෘතජනානං භාෂා ප්‍රාකෘතම්” (ප්‍රකෘත ජනයන්ගේ හෙවත් අන් ඛසක් නොඇසූ වන්ගේ භාෂාව ප්‍රාකෘත නම්.)
3. “ප්‍රකෘෂ්ටා අකෘතා අකායෙඨා යස්මින් තත් ප්‍රාකෘතම්.”
(නොකරණලද කායඨී ඇත්ත හෙවත් ස්වභාවයෙන් ඇතිවූව ප්‍රාකෘත නම්.)

ප්‍රාකෘත යනු ස්වභාවයෙන් සිධවන්නක් බවද, අන් ඛසක් නොඇසූ විරු ප්‍රකෘත මනුෂ්‍යයන්ගේ භාෂාව බවද, යමෙකු විසින් ඇති කරණ ලද්දක් නොවන බවද මේ විග්‍රහයන්ගෙන් ස්ථුට වේ. එබැවින් ආදිකල්පිකයන් විසින් අන්ඛසක් නො ඇසූ විරු ලදරුවන් විසින් කථාකරණ භාෂාව ප්‍රාකෘතය යනු සිධාන්නය. බෞද්ධමාගධිය ඒ ප්‍රාකෘතයන්ගේ ආදිය හෙවත් මූලය නම් ඊට ‘මූලභාෂා’ යයි නම් කිරීම ගැණ මෑතක සිට අපරට ඇතමුන්ගේ විරෝධයක් දක්නා ලැබේ. එය අවිචාරයෙන් ඇතිවූවක් සේ හැඟේ. ලක්දිව විසූ සියලුම පැරණි පඬිවරයන් විසින්ද; කච්චායන ව්‍යාකරණය ඉංග්‍රීසියට නැගුවාද දඹදිව කලිකාතා විශ්වවිද්‍යාලයේ පාලිභාෂාව පිළිබඳ කොටසේ ප්‍රාධානිය ඉසුලුවාද මහා මහොපාධ්‍යාය සතිශ්වජු විද්‍යාභූෂණ (ඇම්. ඒ., පී. එච්. ඩී.) මහතා, වඩිග භාෂාවෙන් අගනා පාලිව්‍යාකරණයක් ලියූ බෝල්පුර්හි ශාන්ති නිකේතන විශ්වවිද්‍යාලයාධිපති ශ්‍රී විධුශේඛර භට්ටාචාර්‍යඨී ශාස්ත්‍රී මහතා, වරරුවිහුගේ ප්‍රාකෘතප්‍රකාශයට වඩිගභාෂාවෙන් විස්තර වණිනාවක් ලියූ වසන්තකුමාර වට්ටො පාධ්‍යාය (ඇම්. ඒ.) මහතා යන ආදී දඹදිව උසස් පඬිවරයන් විසින්ද; රයිස් ඩේවිස්, විල්ඩර්ස් ආදී ප්‍රසිද්ධ යුරෝපීය පඬිවරයන් විසින්ද පාලිභාෂාව මූලභාෂාව බැව් අවිවාදයෙන් පිළිගන්නාලදී. එබැවින් ලඞ්කාවේ ඇතැම් පඬිවරයන් අතර පවත්නා ඒ විරෝධය සැලකිය යුත්තක් නොවේ.

ගාථාභාෂා.

පාලිභාෂාව ගාථාභාෂාවෙන් ඇතිවූවකැයි ද ඇතැම් පඬිවරයෝ කියත්. එයද පිළිගත යුත්තක් නොවේ, ආදියෙහි බෞද්ධයන්ගේ ධම්ම පාලිභාෂාවෙන්ද, ජෛනයන්ගේ ධම්ම ප්‍රාකෘතයෙන්ද, බ්‍රාහ්මණයන්ගේ ධම්ම සංස්කෘතයෙන්ද ව්‍යවහාර විය. ගාථාභාෂා නාමයෙන් පවත්නේ මේ සම්ප්‍රදායයන් මිශ්‍රවීමේදී පාලි-

¹³ මූලවග්ග-බුද්දකච්ඡුක්ඛක.

සංස්කෘත-ප්‍රාකෘත යන ත්‍රිභාෂාවන්ගේ සංකලනයෙන් ඇතිවූ අපහුංශ ප්‍රාකෘතයෙන් නිපන් අච්චිත භාෂාවකි. ඒ භාෂාවේ තත්ත්වය තේරුම් ගැනීම සඳහා එයින්ද පද්‍යප්‍රබන්ධයක් මෙහි දක්වමු:-

“අධ්‍රාවං ත්‍රිභවං ශරදහුනිභං
නටරභිග සමාජගි ජන්මි ව්‍යුති
ගිරිනද්‍යසමං ලසුශීසුජවං
ව්‍රජතායු ජගෙ යථ විද්‍යු නහෙ.
උදක ව්‍යුසමා ඉම් කාම ගුණාඃ
ප්‍රතිබිම්බ ඉවා ගිරිසොෂ යථා
ප්‍රතිභාස සමා නට රභිගසමා-
ස්තථ ස්වපනසමා විදිතායී ජනොඃ.

(ලලිතවිස්තර)

ඒ භාෂාව පාලිභාෂාවට බොහෝ මැන කලකදී ඇතිවූවක් බව විද්‍රැශෙඛර ශාස්ත්‍රී මහතා කරණු සහිතව පෙන්වයි. එය අපිදු එසේම පිළිගනුමිහ. පාලිභාෂාව මේ භාෂාවෙන් ඇතිවූවක් නොවන බව මේ ඉහත සඳහන් කළ පද්‍යය නැරඹීම පමණින් මත් පාලිභාෂාහිඥයන්ට අවබෝධ කරගත හැක. එබැවින් ඒ ගැණ වැඩියක් කරුණු පෙන්වීමට අපි නොවෙහෙසෙමු.

මෙහි අපි භාෂාවේ නිෂ්පාත්තිය පිළිබඳ කරුණු ස්වල්පයක් දැක්වීමු. මේ භාෂාව පිළිබඳව ලියයුතු දේ තවත් බොහෝයි. ඒ සියල්ල එක වරක දී අපේ පාඨකයන් හමුවෙහි තැබීම දුෂ්කර ය. මේ අකාරාදියේ කලාපයක් පාසා කොටස් වශයෙන් ඒ සියල්ල පළකරවන්නට බලාපොරොත්තු වන්නෙමු. මෙහි සඳහන් කරුණු සම්පාදයන කර ගැන්මේදී සතිශ්වජ්‍ය විද්‍යාභූෂණ (ඇම්. ඒ., පී. එච්. ඩී) මහතාගේ පාලි ව්‍යාකරණ සංඥපනයද, ශ්‍රී විද්‍රැශෙඛර හට්ටාවායී මහතාගේ පාලිප්‍රකාශ ප්‍රවේශයද, වසන්තකුමාර වට්ටොපාධ්‍යාය (ඇම්. ඒ) මහතාගේ ප්‍රාකෘතප්‍රකාශ උපක්‍රමණිකාවද රයිස් ඩේවිඩ්ස් මහතාගේ පාලි-ඉංග්‍රීසි අකාරාදියේ සංඥපනයද ඊශාන් ව්‍යුසොෂ් මහතාගේ වඛිග ජාතකපොත් වහන්සේගේ සංඥපනයද බෙහෙවින් උපකාරී වූ බව තත්කතීචරයන් කෙරෙහි ප්‍රශංසාපුරුසරව සඳහන් කරමිහ.

බෝරුග්ගමුවේ රෙවත ස්ථවිර.

2474

1931 ජනවාරි 1.

සම්කෙතනිරූපණය

අ	=	අව්‍යය සඳ්ද.	සු. වි	=	සුමභිගලවිලාසිනී.
පු	=	පුල්ලිඞ්ගික.	ච	=	චණ්ණනා.
ඉ	=	ඉප්‍රී ලිඞ්ගික.	පු. ක්‍රි	=	පුබ්බ ක්‍රියා.
න	=	නපුංසක ලිඞ්ගික.	d	=	ධාතු.
එ	=	එකක නිපාත	භු	=	භුවාදිගණය.
දු	=	දුකනිපාත	රු	=	රුධාදි ,,
ත	=	තතිය.	දි	=	දිවාදි ,,
නි	=	නිපාත.	සු	=	ස්වාදි ,,
ප	=	පණ්ණාසක.	කි	=	කියාදි ,,
දී, නි	=	දීඝ නිකාය.	ත	=	තනාදි ,,
ති	=	තිලිඞ්ගික.	චු	=	චුරාදි ,,
--	=	ආදෙස.	අ	=	එනම් විකරණය.
+	=	එකතු කිරීම.	අං	=	,,
=	=	සමාන.	ය	=	,,
,	=	එම අප්‍රී	ණ, ණ, ධිර	=	,,
.	=	අන්‍යාප්‍රී.	ණා	=	,,
ක්‍රි	=	ක්‍රියා.	ඞ, උණා	=	,,
වි	=	විභාවිනී.	ණ, ණය	=	,,
ම.පු	=	මනොරථ පුරණ.	ත්‍රි. මු	=	ත්‍රිපිටක මුද්‍රණය.